



e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,  
Humanities and Administrative  
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 59  
Year: 2022 December  
Pp: 2004-2012

Arrival  
09 October 2022  
Published  
31 December 2022

Article ID  
66931  
Article Serial Number  
30

DOI NUMBER  
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHA.5.66931>

How to Cite This Article  
Doğruoğlu, F. & Kuzucanlı, H.K.  
(2022). "Çağdaş Sanatta "Mandala"  
Arayışları", Journal of Social,  
Humanities and Administrative  
Sciences, 8(59):2004-2012.



International Journal of Social, Humanities and  
Administrative Sciences is licensed under a  
Creative Commons Attribution-NonCommercial  
4.0 International License.  
This journal is an open access, peer-reviewed  
international journal.

## Çağdaş Sanatta "Mandala" Arayışları

Seeking "Mandala" In Contemporary Art

Fatma DOĞRUOĞLU Hatice Kübra KUZUCANLI

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye  
Doç., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kütahya, Türkiye

### ÖZET

Mandala temelde "daire" ya da "tamamlama" anlamına gelen, çeşitli toplumlar tarafından farklı şekillerde anılmasına rağmen özünde tek bir merkezi çevreleyen bölümlerden oluşan ve bu bölümlerin birbirine benzemeyen şekillerde detaylandırılmasıyla ortaya çıkan geometrik biçimlerdir. Biçimi ilgilendiren konuların dışında dairesel bir örüntü olarak mandala deseni, evrenin ve kozmik bilincin kusursuzluğunu özetle varoluşsal bütünlüğü göstermektedir. Sanatçılar tarafından da bu desen bilinçli ya da bilinçdışı yollarla sıklıkla kullanılmıştır. Bu çalışmada; köklü bir geçmişi olan mandala deseninin sembolik anlamlarından hareketle, tarihsel süreçteki yorumlamaları ve bu desenin farklı coğrafyalarda farklı niyetlerle nasıl kullanıldığı detaylandırılarak, çağdaş sanat başlığı altında kategorize edilen eserlerde mandala deseni arayışları gerçekleştirilmiştir. Literatür tarama ve betimsel analiz yöntemi kullanılan bu makalede, çağdaş sanatta mandala deseni felsefeyi ve biçimi ilgilendiren konular ışığında, Bridget Riley, Bill Armstrong, Ergin İnan, Aya Ben Ron, Kezban Arca Batibeki, Ahmet Güneştekin ve Mark Tansey örnekleri üzerinden incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Mandala, daire, çağdaş sanat, sembol.

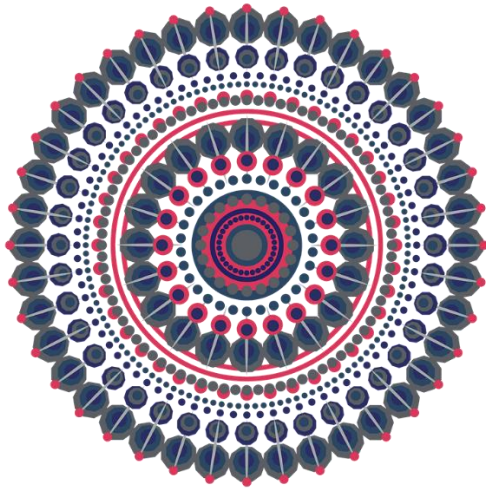
### ABSTRACT

Mandala is a geometric form that basically means "circle" or "completion", although it is referred to in different ways by various societies, it is essentially composed of parts surrounding a single center and these parts are detailed in dissimilar shapes. Apart from the issues concerning the form, the mandala pattern as a circular pattern shows the perfection of the universe and cosmic consciousness, in short, the existential integrity. This pattern has been frequently used by artists either consciously or unconsciously. In this study; Based on the symbolic meanings of the mandala pattern, which has a deep-rooted history, the interpretations in the historical process and how this pattern is used with different intentions in different geographies are detailed, and the search for mandala patterns in the works categorized under the title of contemporary art has been carried out. In this article, which uses literature review and descriptive analysis method, the mandala design in contemporary art is examined in the light of the issues related to philosophy and form, through the examples of Bridget Riley, Bill Armstrong, Ergin Inan, Aya Ben Ron, Kezban Arca Batibeki, Ahmet Güneştekin and Mark Tansey.

**Keywords:** Mandala, circle, contemporary art, symbol.

## 1. GİRİŞ

Mandala Sanskritçe bir kelime olup "daire" ya da "tamamlama" anlamına gelmektedir. Manevi anlamda derinliği olan ve bütünlüğü temsil eden mandalanın uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle mandala, bir merkezden ve çemberden meydana gelmekte, bir merkez etrafında şekillenen yuvarlak, sekizgen, kare gibi farklı şekillerden oluşmaktadır (Ergür vd.;2021:37). Birliği tanımlayan bu sembol, merkezi, varlığın ilk anını, yaşam noktasını ifade ederken iç içe geçen bir örüntüyle mikrodan makroya bir açılım yaratmaktadır.



Görsel 1: Klasik bir mandala çizim örneği

(<https://www.oluruvar.com/mandala-nedir/> Erişim Tarihi: 05.10.2022)

Sanskritçe'de manda "enerji" la kelimesi "kap" anlamına gelmektedir. Bileşik bir kelime olan mandala "enerjiyi barındıran kap" anlamı taşımaktadır. Mandala yaparken hislerin ya da arzuların enerjilerinin mandalada olduğuna inanılmaktadır (Ergür vd.; 2021:37). Dairesel bir sembol olan mandala, kutsalın, evrenin, kozmik bilincin, kusursuzluğun ve varoluşsal bütünlüğü göstermektedir. Mandala ile ilgili kaynaklara bakıldığında bazılarında "en

yüksek notaya sahip olmak”, “her şeyin esasını bilmek” ve “önemli parçaları birleştirmek” anlamları yer almaktadır. Bazı çevirilerde mandala, hem daire, hem merkez anlamı taşımaktadır; dışımızdaki görünür dünyayı (daire), aynı zamanda zihinlerimizin ve bedenlerimizin (merkez) derinlerinde görünmez olanı temsil eden bir semboldür. Yaşamın her alanında daire şeklini görmek mümkündür. Evreni gözlemlediğimizde birçok somut örnek verilebilir, bunların başında mevsimlerin döngüsü gelir. Mandalayı oluşturan dairesel formun ve içindeki merkez noktası hem benliği hem de kullanıcının ulaşmak istediği kutsallığı temsil etmektedir. Bu sebeple mandala için merkez noktası özel bir önem taşımaktadır (Oğuz vd.: 2021:577).

## 2. TARİHSEL SÜREÇTE MANDALA

Doğum tarihi emin olmamakla birlikte; Budizm’in kurucusu Siddhartha Gautama, insan ıstırabının farkına vardıkdan sonra krallığını terk etmiş ve meditasyon aracılığıyla aydınlanmaya çalışırken, felsefesini Hindistan’ın bazı bölgelerinde aktarmaya çalışmıştır. Siddhartha, ilk Sangha olan Budist keşiş cemaatini kazandığı dindar takipçilerden oluşan bir grupta kurmuştur. Daha sonra Budist rahipler İpek Yolu’nda dolaşırken Budizm’i başka ülkelere de yaymışlar ve mandala felsefesini de yanlarında getirmişlerdir. Mandala her ne kadar Budizm’de benimsenmiş olsa da kısa zamanda Hinduizm’de ve diğer dinlerde de yerini almıştır. Tibet, Çin, Japonya gibi bölgelerde 4. yüzyılda ortaya çıkan bu ruhani kompozisyonlar Asya’nın diğer bölgelerine de ulaşmıştır (Ergür vd.;2021:39).



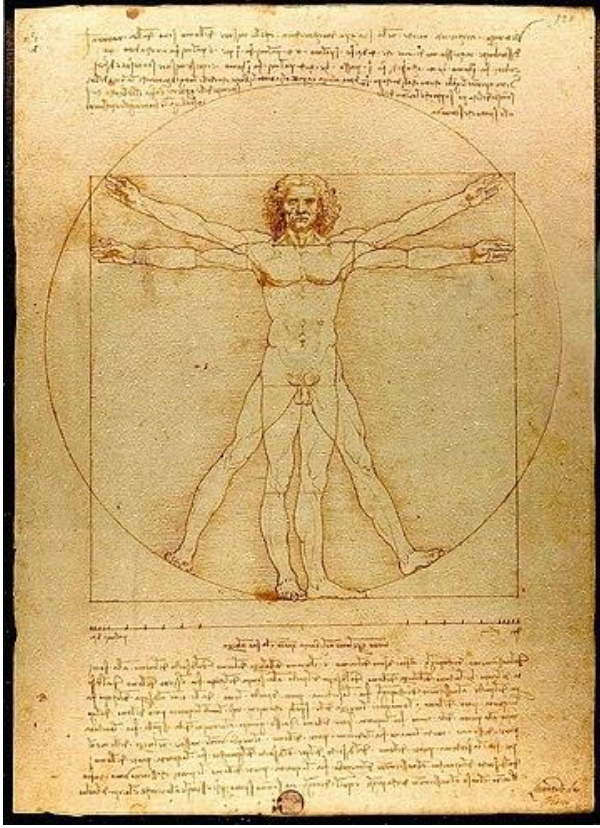
Görsel 2: Batı Tibet’teki Khartse Vadisi’nde bulunan Budist kalıntılarda mandala çizimleri içeren duvar ve tavan boyamaları (<https://hthayat.haberturk.com/yasam/guncel/haber/1026543-mandala-nedir>, Erişim Tarihi: 06.10.2022)

En eski mandalaların çizimi, dünya üzerinde birçok gelenekte ve de Türkiye’de yaklaşık 6000 yıl öncesine dayanmaktadır (Ergür vd.;2021:39). Birçok kültürde farklı mandala çeşitleriyle ruhsal ya da sanatsal amaçlara hizmet edilmiştir. Mandalalar bu amaçları doğrultusunda dini ve felsefi öğretilerin bir yönünü temsil etmektedir. Bir başka deyişle, her çizgi, renk, şekil farklı bir sistemin sembolleşerek temsildir. Bu temsilleri tasarlayan mandala öğrencisi tasarım ilkeleri ve estetik bilgileri ışığında desenlemelerini gerçekleştirir. Şifalı olduğuna inanılan mandalaları tasarlarken kişi sezgilerinden yola çıkar ve mandalayla bir çeşit meditasyon ritüeli şeklinde tamamlamaktadır. Tedavi edici mandalalar, bilgeleşmeyi, sukutu ve derinleşmeyi amaçlamaktadır. Kum mandalası ise Budist rahiplerince ve Navajo kültüründe uzun süre geleneksel, dini bir unsur olarak yapılmıştır. Bu tasarımlar oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir ve bu tasarımlarda yaşamının sınırlarını temsil eden renkli kumdan yapılmış çeşitli semboller kullanılmıştır (Ergür vd.;2021:39-40). Osmanlı Devleti’nde de rastlanılan mandala deseni ise dönemin motifleri de kullanılarak, daire içine alınmakta ve tılsımına inanılan bu semboller mandalanın şifacı yanını vurgulamaktadır. Giysi üzerine desenlenen bu semboller bir çeşit dua olarak görülümekte ve kişiye koruma sağlamaktadır.



Görsel 3: Tılsımlı Gömlek (<https://10layn.com/10-maddede-tilsimli-gomlek-nedir/>, Erişim Tarihi: 05.10.2022)

Osmanlı Devleti'nde de rastlanılan mandala desenine enzer formu altın oranı vurgulayan ve bu vurguyu insan bedeninin oranlarındaki matematiksel düzenle açıklayan Da Vinci'nin "Vitruvius Adamı" isimli çalışmasında görmek mümkündür. Merkeze konumlandırılan imge ve onu çevreleyen daire formuyla bu çalışmada Da Vinci kare ve onunla buluşan çember şekli iç içe geçerek merkezden kollarıyla çevreye yayılan figürü çevrelemiştir. Bu ritmik hareketlilik ve matematiksel oranın mandala desenleriyle benzerliği görülmektedir.



Görsel 4: Leonardo Da Vinci, (1490), Vitruvius Adamı.

([https://tr.wikipedia.org/wiki/Vitruvius\\_Adam%C4%B1](https://tr.wikipedia.org/wiki/Vitruvius_Adam%C4%B1), Erişim Tarihi: 08.10.2022)

Tanrının yüceliğini vurgulayan birçok mimari öge daire formunu kullanmaktadır. Bu form ile hem ilahi bir atmosfer yaratılmakta hem de mekâna derinlik katılmaktadır. Andrea Mantegna'nın "Devlerin Düşüşü" adlı freskinde de benzer nitelikler mevcuttur. Form mandala desenleriyle benzercesine merkezden çevreye doğru açılmakta ve bir devrim yaratmaktadır.



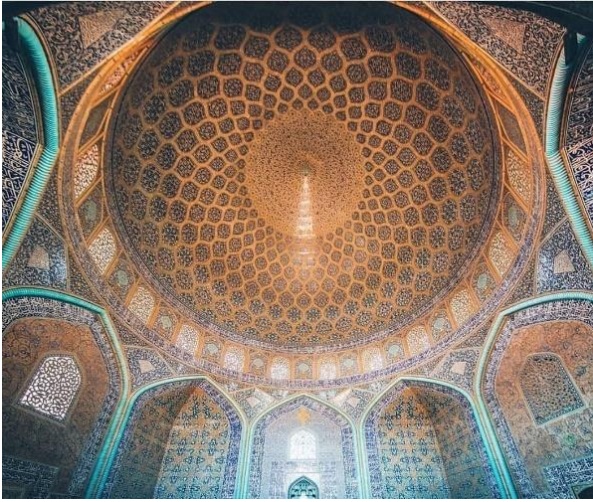
Görsel 5: Andrea Mantegna, Eşlerin Odasının Tavanı, (1473)

([https://tr.wikipedia.org/wiki/Camera\\_degli\\_Sposi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Camera_degli_Sposi), Erişim Tarihi: 09.10.2022)

İslami geometrik daireler her zaman bir daire ile başlar ve diğer geometrik şekillerin eklenmesiyle oluşturulan yöntemden türetilmektedir. Bu çalışmalar için "düzenli mozaikleme" yöntemi kullanılmaktadır. Tasarımların



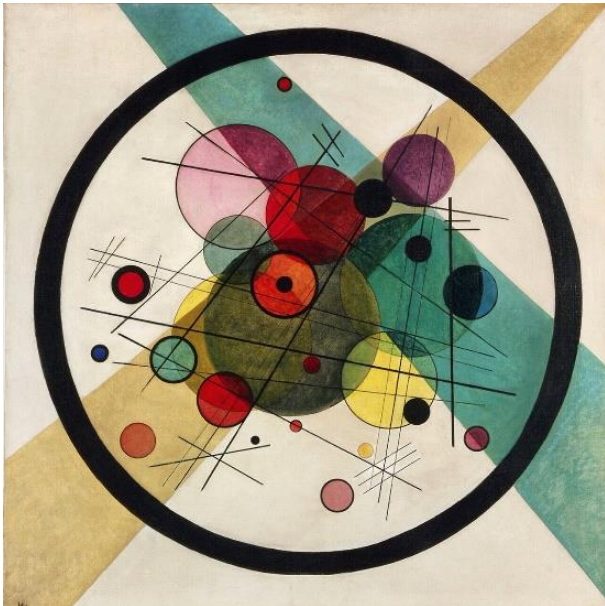
karmaşık olmalarına rağmen, yine de bütünlük taşımaktadır. Daire formları, sınırsız şekilde devam edebilir duygusu uyandırarak sonsuzluğu çağrıştırmaktadırlar (The Met, t.y. akratan: Doğan;2021:468).



Görsel 6: İsfahan Şah Camii Kubbesi, 17 yy, İran  
(<https://www.sanatpervar.com/iran-camileri/>, Erişim Tarihi: 09.10.2022)

Hristiyan mimarisinde de merkez sembolizmine rastlanmaktadır. Mimarının genel yapısı da iç mimarının süslemeleri de merkez sembolizmini yansıtmaktadır. En büyük örneği gül pencereleridir. Gül pencereleri Gotik dönemde yaygınlaşmış olsa da örneklerine Romanesk dönemde de rastlanmaktadır. Mandala simgesine benzer şekilde bütünlüğe ulaşmanın bir ifadesi olarak yorumlayan birçok yazar vardır (Wasatch Shutter Design, 2020 aktaran: Doğan ;2022:467).

Kandinsky'nin eserlerinde sıklıkla kullandığı dairesel örüntülerin mandalalarla ilişkili olduğu söylenebilir. "Çemberdeki Çemberler" adlı çalışmasında tuvalin tamamını kaplayan bir daire görülmektedir. Mandala desenlerinde görülen merkezden çevreye doğru genişleyen ve birbirini tekrar eden yapı burada görülmemektedir. Ancak benzerlik kurulabilen nokta, bu büyük siyah çemberin merkezi sınırlandırırken içine aldığı diğer formların da daire ve çember formlarında olduğu ve bir devinim hissi verdiğidir. Daireler iç içe geçerek mandala desenindeki hareketliliği merkezden dışarıya doğru sistemli bir şekilde büyüyen bir açılım olmaksızın hissettirmektedir.



Görsel 7: W. Kandinsky, Çemberdeki Çemberler, 1923.  
([https://www.behance.net/gallery/28711781/Paul-Klee-Wassily-Kandinsky?locale=ru\\_RU](https://www.behance.net/gallery/28711781/Paul-Klee-Wassily-Kandinsky?locale=ru_RU), Erişim Tarihi: 08.10.2022)

### 3. ÇAĞDAŞ SANATTA MANDALA

Çağdaş sanatta da tıpkı mandalada olduğu gibi dairesel formlara ve dairesel örüntülere rastlanmaktadır. Bazı sanatçılar, mandala deseniyle manevi aydınlanmayı ifade etmeye çalışan sembolizminden etkilenirken, bazı sanatçılar ise kozmosu ve dolayısıyla sonsuzluğu çağrıştıran daire formlarını yeniden yorumlamışlardır.

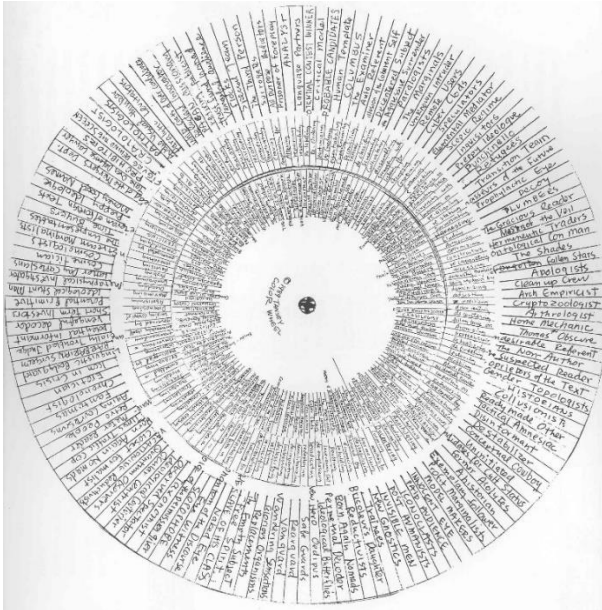
Dairesel forma OpArt sanatçılarının eserlerinde de sıklıkla rastlanmaktadır. Bridget Riley, dairesel formla oluşturduğu “Blaze I” isimli eserinde güneşin gözle temasındaki etkiyi göstermektedir. Dairesel formadaki en iç doğru hareketi zikzak desenleri kullanarak sağlamıştır (Doğan; 2021:471). Bu dairesel formlarda mandala deseniyle organik bir bağ olduğu görülmektedir.



Görsel 8: Bridget Riley, Blaze I, 1962

(<http://www.mrkcoolhunting.com/en/posts/view/1460/bridget-riley.html>, Erişim Tarihi: 08.10.2022).

Geçmişten günümüze baktığımızda pek çok farklı kültürde daire ve çember formunun kullanıldığı, anlamsal ve biçimsel olarak farklılıklar gösterdiği gözlemlenmektedir. Daire ve çember formu, çağdaş sanatta ve geçmişte çok sayıda sanatçıyı etkilemiştir (Karaca;2022:1994).



Görsel 9: Mark Tansey, Renk Çemberi, 1988.

(tansey-wheel.jpg (1696×1720) (mib.s3.amazonaws.com) <https://crystalbridges.org/blog/the-monochromatic-and-contradictory-world-of-mark-tansey/> Erişim Tarihi: 08.10.2022)

Biçimsel olarak mandala desenini anımsatan, merkezden çevreye bir açılımla ilerleyen bu çalışmada Tansey, kolaj tekniğini kullanarak birbirleriyle bağıntısız metinleri bir çember etrafına konumlandırmıştır. Bu çemberin dönmesiyle metinler rastlantısal biçimde yan yana gelmekte ve kavramsal bir metin oluşturmaktadır. Tansey'in merkezde sadelikle vurguladığı daire biçimi de mandala desenlerinde sıklıkla görülen yapıdadır.

Bill Armstrong'un ilham kaynağı, Doğu'daki mandala desenleri ile Afrika'daki kötü ruh inancı olmuştur. (Armstrong,2012 aktaran: Doğan;2022:471). Sanatçı, fotoğraf makinasının sonsuza odaklanarak, odak dışında kalan görüntülerin fotoğrafını çekerek bulduğu soyut ve figüratif görüntülerden “Infinity” (Sonsuzluk) isimli serisindeki eserleri oluşturmuştur. Bu görselleri birleştirip, farklı işlemlerden geçirerek manipüle etmiştir. Böylece görüntünün özgün halini dönüştürerek yeni bir bağlamda okunmasına olanak vermektedir. Eserlerinde renklerin meditatif etkisi dikkat çekmektedir. Eserler her şeyin birbirine bağlı olduğunu hissettirirken, gözlerde bu görselleri algılama güçlüğü yaşatıp, algılayamayışın vermiş olduğu rahatsız edicilikten de faydalanmaktadır (Armstrong t.y. aktaran: Doğan;2022:471).



Görsel 10-11: Bill Armstrong, Mandala, 2003.

(<https://www.artsy.net/artwork/bill-armstrong-mandala-number-454>, Erişim Tarihi: 08.10.2022)



Görsel 12: Ergin İnan, Mesnevi Serisi, 1989.

(<https://www.sancakmuzayede.com/urun/3145818/ergin-inan-mesnevi-serisi-7-adet-litografi-dizisi-imzali-serifrafi-baski-71>, Erişim Tarihi: 08.10.2022)

Ergin İnan'ın örnekteki çalışmasını mandala desenleriyle bağdaştırmak mümkündür. Merkezden dışa açılan bir motifle bezenmiş çalışmada mana yönüne ağırlık verilmiş ve güncel bir dil kullanılmıştır. Bu seriyle inan eski kitap sayfalarını kullanarak bir kolaj oluşturmuştur. Bu sayfalardaki yazılar belirli imgelerle durdurulsa da dairenin dışında kalan yazıların hareketi vurgularcasına yerleştirilmesiyle devinimin sürekliliği sağlanmıştır.

Aya Ben Ron örnekteki çalışmasıyla, 16 yüzyıl tıp illüstrasyonlarını iç içe geçirip birbirine ekleme yapmak suretiyle tıbbın iyileştirme gücünü sorgulamıştır. Bu dijital eklenmelerle mandala desenlerine benzeyen dairesel örüntüler oluşturmuştur. Sanatçı hastalıklı, sakat, bütünlüğü bozulmuş bedenlerden alınmış imgeler kullanarak kolajlar üretmiştir. Bu hastalıklı beden parçalarını parlak renkli dokulara dönüştürmüştür. Sanatçı mandala deseninin ruhsal iyileştirici yönünden yararlanarak Batı tıbbına karşılık geleneksel tıbbın iyileştirici gücünü sorgulamıştır (Doğan:2022;475).





Görsel 13: Aya Ben Ron, İsimsiz, 2000.

(<https://www.mutualart.com/Artwork/Clastic/236742038C473CEC>, Erişim Tarihi: 09.10.2022)

Mandala çalışmalarını bilinçdışının ifadesi, sanatsal bir terapi yöntemi olarak yorumlayan Carl Gustav Jung mandalayı bilinçsiz benliğin temsili, bir iç imge ve evrenle kutsal güçlerin arasındakilerin sembolü olarak tanımlamaktadır. Danışanlarına sık sık mandala çizdirip yorumlayarak fikir geliştirmiştir. Jung mandalayla doğu seyahati sırasında tanışmıştır. Dairenin bir imge olarak yaşamın merkezini ifade ettiği düşüncesiyle Jung, sanki gerçekten ruhsal bir probleme sahipmiş gibi mandalalar çizebilme yetisine sahiptir. Çizmiş olduğu bu mandalaları Freud'a göstererek, yorum yapmasını istemiştir. Jung mandalanın ruhun mikrokozmetik yapısına karşılık geldiğini savunmuştur (Özçelikbaş:2022;183). Jung'un ünlü eseri olan Kırmızı Kitap'da Görsel 14'teki mandala çalışması hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Büyük evrenin ve bunun zıtlıkları içinde küçük evrenin zıtlıklarını betimliyor. En yukarı kanatlı yumurtanın içinde genç bir erkek çocuk figürü var. Bu, Erikapaikos ya da Phanes olarak adlandırılır ve böylece Orfeus tanrılarının tinsel figürlerini anımsatır. Onun derinliklerindeki karanlık antitezi burada Abraksas olarak resmediliyor. O da dominus mundi'yi, fiziksel dünyanın efendisini temsil eder ve kararsız bir doğası olan bir dünya yaratıcıdır. Yaşam ağacının ondan filiz verdiğini ve vita (yaşam) olarak adlandırıldığını, aynı zamanda üst bölümdeki karşılığındaki yedi dallı şamdan biçimindeki ışık ağacının ignis [ateş] ve Eros [sevgi] olarak adlandırıldığını görüyoruz... Mandala ayrıca yatay olarak da bölünüyor..."(Jung, 2021, s. 493,494 aktaran Özçelikbaş:2022;184).



Görsel 14: Carl Gustav Jung, Mandala, 1916.

(3d57c6b30aba14f46e6ebdb14ff85bf5--carl-jung-archetypes.jpg (736×784) (pinimg.com) Erişim Tarihi: 08.10.2022).



Görsel 15: Kezban Arca Batıbeki, Vaad Edilmemiş Topraklar serisinden, 2019.

(<https://www.ajandakolik.com/kezban-arca-batibekiden-vaad-edilmemis-topraklar-sergisi-acildi/> Erişim Tarihi: 03.10.2022)

Güncel sanatın, göç etme, yer değiştirme, kimlik, temsil, gibi meseleleri üzerine çalışmalar üreten Batıbeki'nin "Vaad Edilmemiş Topraklar" isimli sergisinden olan bu çalışma kolaj tekniğiyle yapılmıştır. Merkeze konumlandığı kadın figürünü tanımlanamayan kimliksizleştirilmiş diğer portrelerle çevrelemiştir. Farklı kimliklerle yüzeyi sarmalayan figürler ritmik bir doku yaratmaktadır. Bu anlamda desendeki aynılık ve dairesel bir kompozisyonla birbirini tekrarlayan portreler mandala deseniyle yan yana getirmek olası görülmektedir.



Görsel 16: Ahmet Güneştekin, "Hafıza Odası" adlı sergisinden, 2019.

(<https://www.haberturk.com/ahmet-gunestekin-in-hafiza-odasi-sergisi-acildi-2546900>, Erişim Tarihi: 03.10.2022)

Güneştekin'in örnekteki çalışması geçmişten günümüze incelenen mandala örnekleriyle ilişki kurulabilecek türdendir. Merkezden çevreye doğru genişleyen bu sistemli ritmik açılımla optik bir algı yaratan çalışmanın renkleri de mandala deseniyle bağ kurmaktadır. Güneştekin'in örnekteki çalışması için hem biçim hem de renk kurgusu itibarıyla yaşamı, varlığı ve evrenin birliği üzerine düşündürdüğü söylenebilir. Bütünü oluşturan her bir parçanın da kendi içinde bir dönüşle oluşturulması, mikro kozmosun makro kozmosu oluşturduğu düşüncesiyle mandala desenini akıllara getirmektedir. Her parçanın kendinden önceki ve sonraki parçayla ilişki içinde devam eden bir bağlantıyla bir araya gelmesi ve büyük sistemin başlangıcını oluşturması söylemleri çağdaş sanatta "hafıza odası" örneğiyle karşımıza çıkmaktadır.

#### 4. SONUÇ

Merkezi kişinin kutsal alanını, evrenin en küçük zerreciğinin işaret ederken giderek genişleyen ve büyüyen mandala deseni madde ve mana alanındakilere ayna olmaktadır. Yeryüzündeki bütün enerjiler dairesel formda olup, spiral seklindedir, bu nedenledir ki mandala da evrensel enerjiyi ifade ederken manyetik çekim gücü olmasından yola çıkılmaktadır. Geçmişten günümüze kadar insanlık, dairesel formlardan yola çıkarak mandalalarda evrensel enerjinin de etkisinde kalarak, bilinçaltında yatan problemleri yansıtmış ya da iç âlemine dalarak meditatif bir halle zihni sessizleştirmiş ve karmaşadan uzaklaşarak varlığını bütünün bir parçası olarak konumlandırmıştır. Bu anlamda mandalayı boyayan kişinin aslında kendine ayna tuttuğu söylenebilir. Mandalanın merkezi kişinin öz varlığıdır. Zihniyle kurduğu temas bu merkezden başlar ve hipnotik bir dışavurumla devam eder. Mandalanın sembolik anlamları tıpkı tüm evrenin dairesel şeklindeki gibidir. Evrende her şeyin hareket ettiği ve bir düzen dâhilinde döndüğü gerçeğinden yola çıkarak, mandalayı resmederken kişi de kendi mikro evreninde içten dışa kurgulanmış bir düzenle enerjisini sarf etmektedir. Mandala deseninin çağdaş sanatta aranmasıyla da birçok örneğe rastlanmıştır. Bazı sanatçılar, mandala deseninin manevi aydınlanmayı ifade etmeye çalışan sembolizminden etkilenirken, bazı sanatçılar ise kozmosu ve dolayısıyla sonsuzluğu çağrıştıran daire formlarını yeniden yorumlamışlardır. Bilinçli ya da bilinçdışı yollarla çağdaş sanatçıların da bu deseni dairesel formlar genelinde ele alarak, bu desenle bazen optik bir yanılsama yaratma gayreti, kimi zaman ise sonsuzluğu, evreni, yaşamın kendisini sembolize ettikleri görülmüştür.



Mandalayı kişinin kendisiyle buluşması olarak tanımladığımız takdirde, sanatçının tüm ifade biçimlerinin de buna örnek teşkil ettiği söylenebilir.

### KAYNAKÇA

1. Doğan, H. (2021). “Mandala Desenlerinin İslami Süslemelere Dairesel Örüntüler ve Çağdaş Yansımaları”, GSED, 27(47): 463-479.
2. Ergür, İ. Ergür E. Ergür, E. (2021). “Mandala ve Sanat Terapisine Tarihsel ve Klinik Bakış”, Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 4(7):36-48.
3. Günebakmaz, M.K ve Arda, Z. (2019). Ergin İnan’ın Mesnevi Temalı Baskı Resimleri Üzerine Bir İnceleme. Sanat Dergisi, (33), 13-18.
4. Giray, K. (2011). Ergin İnan, Sanat Dizisi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
5. Karaca G. (2022). “Plastik sanatlarda Çember ve Daire”, Uluslararası Anadolu Sanat Sempozyumu, Poster Bildiri.
6. Sezer, A. (2020). Kandinsky Resimlerindeki Daire Formu Üzerine. Akdeniz Sanat, 14 (26), <https://dergipark.org.tr/en/pub/akdenizsanat/issue/56224/744696>
7. Özçelikbaş, E. (2022). “Mandala Terapisi ile Şifalanma: Jung ve Çok Kültürlü Bir Sanat Terapisi Yaklaşımı”, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 4,(1): 181-195.
8. Oğuz M, Karataş H. (2021), “Hint Dini Geleneğinde Mandala Ritüel İlişkisi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(22): 574-596.
9. <http://www.mandala.com.tr/sayfa/mandala-nedir/>
10. <http://kosmosmacerasi.com/v1/2015/08/makro-ve-mikro-kozmos-evren-ve-insan/>
11. <https://yesilgazete.org/kezban-arca-batibekinin-vaad-edilmemis-topraklar-sergisi-pilevneli-mecidiyekoyde/>
12. <https://www.ajandakolik.com/kezban-arca-batibekiden-vaad-edilmemis-topraklar-sergisi-acildi/>